

Pierre Renouvin, *EUROPSKA KRIZA I PRVI SVJETSKI RAT,*

(prev. Nikola Berus) Zagreb: Golden
Marketing-Tehnička knjiga, 2008., 543. str.

U izdanju Golden Marketinga 2008. godine smo, pomalo s iznenađenjem, dočekali ponovno izdanje vrlo poznate i u stručnim krugovima cijenjene knjige *La crise européenne et la première guerre mondiale*, odnosno, u hrvatskom prijevodu Nikole Berusa *Europska kriza i Prvi svjetski rat*, uglednog francuskog povjesničara Pierra Renouvina (1893.-1974.). S obzirom da je knjiga godinama služila kao studentski priručnik ili udžbenik koji je pokrivao razdoblje Prvog svjetskog rata, te ona neposredno uoči njega obilježena krizama ili ratovima, novo će izdanje svakako omogućiti njenu širu uporabu, pošto je od prvog izdanja prošlo točno četrdeset i pet godina.¹ Ipak, unatoč navedenoj prednosti koju ovo izdanje omogućuje, teško je ne zapitati se čemu novo tiskanje prijevoda knjige koja je prvi put u nešto manjem opsegu objavljena u Parizu 1934. godine? Dakako, gledamo li slična djela iz toga razdoblja francuske historiografije, primjerice *Origines et la responsabilité de la grand guerre* Émila Bourgeois i Georges Pagesa, *Histoire de la Grande Guerre* Victora Girauda ili *Un débat historique: 1914, les origines de la guerre* Julesa Isaaca, jasna nam je kvaliteta Renouvinovog djela koje je izrazito sveobuhvatno i opsežno, ali napisano vrlo jasno i pragmatično. U pet knjiga (str. 13-523) obrađeno je, ne samo razdoblje oko Prvog svjetskog rata kao i događanja od 1914. do 1918. godine, već razmatranja autora koja sežu i do sredine 19. stoljeća. Velik problem ipak predstavlja činjenica da autor obrađuje događaje od okvirno 1904. godine do 1918., i ustvari prestaje s vojnim porazom Njemačke, jer dublju analizu političkih događaja nakon svršetka rata ne daje. Takav stav moguće je zastupati uzme li se da su mirovni pregovori preludij u novo razdoblje povijesti. Ipak, takav je stav lakše zastupati iz pozicije Francuske, dok je za hrvatsku povijest dio koji je uslijedio nakon obustave rata i poraza Centralnih sila neraskidivo vezan za historiju Prvog svjetskog rata.

Korištenje naziva *Svjetski rat* umjesto *Veliki rat* (upotrebljavan od velikog broja starijih francuskih povjesničara), Renouvin opravdava brojnim analizama političkih i društvenih prilika izvan

¹ Puni podaci: *Evropska kriza i Prvi svjetski rat* (Zagreb: Naprijed, 1965.).

Europe, u Aziji, Južnoj i Sjevernoj Americi. No, ponekad su takvi autorovi „izleti“ previše kratki i površni. Držeći se često kronološkog slijeda razvoja, matricu Renouvinove historije predstavljaju događajnica i međunarodni diplomatski odnosi. Upravo su to istovremeno i glavne prednosti i mane ove knjige. Njegovo široko gledanje na razvoj situacije prije rata koje je nadilazilo jednostavno kritiziranje Njemačke kao zemlje koja je za sve kriva, smjestila je Renouvina isprva među rjeđe pobornike u debati oko krivnje za rat, u historiografiji nazvanoj *Kriegsschuldfrage*. Također, u knjizi je očit i Renouvinov interes, odnosno pokušaj da, služeći se demografijom, približe opiše i objasni položaj pojedinih zemalja, što mu i uspijeva. S druge strane, vjerojatno slabiji dio knjige predstavlja posljednje poglavlje nazvano *Intelektualni pokreti* (str. 503-516), u kojoj su razmotreni razvoji znanosti, književnosti i umjetnosti. Međutim, Renouvin zanemaruje brojne aspekte, pa tako za njega Austro-Ugarska, Britanija, Sjedinjene Države ili Rusija kao da ni ne postoje, ili bolje rečeno, stavlja pretjerani fokus na Francusku, što nije u skladu s ostatkom djela. Iznimku predstavlja kratak, ali ipak obuhvatniji prikaz razvoja historiografije (str. 514-515), makar su primjetne autorove preferencije. Dakako, glavna snaga Renouvinove knjige nije u detaljnoj analizi kulture predratne i ratne Europe, već diplomatsko razlaganje. Vrlo precizan prikaz situacije, koji nikako nije jednostrano ili plošno objašnjen, ima tek nekoliko mana. U oči upada negativno prikazivanje Leopolda Brechtolda,² austro-ugarskog ministra Vanjskih poslova koje današnja historiografija djelomično osporava. S druge strane, Renouvin vrlo dobro povezuje unutrašnje probleme s vanjskom politikom. Unutarnje stanje Austro-Ugarske prikazano je tako u potpunosti kroz problem multinacionalnog konglomerata (str. 75-79). Kod vanjske politike posebno su naglašena nastojanja Austro-Ugarske u predratnim godinama, koja se svode na odnos s Njemačkom kao saveznicom,³ težnji Austro-Ugarske u očuvanju statusa velike sile i odnose s balkanskim zemljama, što je i stavljeno u središte objašnjenja. Jedini je propust pritom pomalo plošno, oslikan odnos Austrije, Srbije i Rusije. Iako vrlo dobro objašnjava forsiranje ratnog sukoba Austro-Ugarske nakon atentata 1914., koja *ne želi diplomatsko rješenje i* [...] koja je, op. a.] *odlučila provesti svoju „kaznenu ekspediciju“*⁴ autor propušta istaknuti neodlučnost prisutnu i kod samog grofa Brechtolda i općenite politike na koju upozoravaju neki suvremeniji povjesničari poput R. J. W. Evansa, pa se tako čini da je vanjska politika austrijske vlasti bila jednosmjerna i organizirana.⁵

U ovoj recenziji potrebno je svakako istaknuti i dodatnu opremu knjige, koja uključuje praktično *kazalo imena* (str. 535-543), što je izuzetno nedostajalo prvom hrvatskom izdanju. Također, nakon zaključnih riječi autora dodan je i *pogovor* (str. 523-534), kojeg je

- 2 I danas se dijelom osuđuje Brechtold kao nesposobni i previše statični ministar koji je vodio „Katastrophenpolitik“ kako kaže austrijski povjesničar Ernst Hanisch (Hanisch 2005., 234).
- 3 Tek ponekad ostaje dojam da su odnosi Austro-Ugarske i Njemačke mogli biti dublje razmotreni, primjerice u potpoglavlju koje obrađuje Agadirsku krizu (str. 119-123).
- 4 P. Renouvin, *Europska kriza i Prvi svjetski rat* (Zagreb: Golden Marketing, 2008.), 150.
- 5 R. J. W. Evans, „The Habsburg Monarchy and the Coming of the War,“ u: *The Coming of the First World War*, ur. Robert John Weston Evans, Hartmut Pogge von Strandmann (Oxford University Press, 1990.), 39.

sastavila prof. dr. sc. Livia Kardum. Taj dio je, za razliku od pogovora u starijem izdanju kojeg je napisao prof. dr. sc. Miroslav Brandt, više fokusiran na samo djelo, s obzirom da ga je pisala izuzetna stručnjakinja teme. U kratkim crtama Kardum je tako jasno razjasnila Renouvinova shvaćanja teme i stavove, te njegovo shvaćanje diplomatske historije približila čitatelju. Ipak, nažalost se mora istaknuti da ovo reizdanje nosi i brojne pogreške svakojake naravi. Od običnih tiskarskih grešaka ili neosuvremenjenog prijevoda, primjerice krivo otisnutog imena mjesta gdje je potpisan sporazum Franje Josipa i Nikole II. (umjesto „Mürzsteg“ piše „Mürtzsteg“), do grešaka nešto ozbiljnije naravi ili nejasnoće. Tako austrijskog premijera Karla von Stürgkha ponekad naziva „Strürgkh“ (str. 276), ministar vanjskih poslova Gołuchowski je „star“, unatoč tome što je bio u svojim četrdesetim godinama pa se ne zna misli li možda na Agenora Gołuchowskog Starijeg, koji je pak umro mnogo prije razdoblja o kojemu Renouvin govori, a u vojsci Monarhije bore se „Jugoslaveni“ koji pokazuju izrazitu silovitost na talijanskom bojištu (str. 237). Još su ozbiljnije pogreške primjerice teza da su Sasi u Transilvaniju stigli tek u 17. stoljeću (!), dok je poznato da su se te skupine na području Ugarske doselile tijekom 12. ili 13. stoljeća (str. 76)⁶ ili kada se među nacionalne manjine u Austro-Ugarskoj pojavljuju i „Dalmatinci“ (str. 168). Još jedan problem je i literatura koju Renouvin rabi i koja nije u svim slučajevima najbolja. K tome treba ubrojiti i brojne netočne demografske podatke, krive vojne podatke ili datume. Ipak, takve greške uobičajene su pri sveobuhvatnim sintezama u kojima autor često mora pisati i o temama koje su izvan njegove ekspertize. Oštroumno i logično posloženi diplomatski odnosi i događaji koji su ih usmjeravali, izuzetno su čitko i pregledno posloženi, a Renouvinova balansirana dramatika i vješto prikazana vizija vođa, careva, politika i sila daju velikom djelu napetost i zanimljivost, tako da se bez oklijevanja može reći da se radi o jednom od najboljih uradaka francuske škole političke historije. Ipak, pitanje s početka ove recenzije ostaje, pošto u Hrvatskoj nedostaju studije o razdoblju Prvog svjetskog rata koje su modernije, primjerice poznata edicija Luigija Albertinija *Le origini della guerra del 1914* (1942.-1943.), knjiga *Der Erste Weltkrieg. Anfang vom Ende des bürgerlichen Zeitalters* (2004.) Wolfganga Mommsena ili pak knjiga Marca Ferroa *La Grande Guerre, 1914-1918* (1968.). Upravo je kratka i bitna Ferroova analiza Prvog svjetskog rata primjer modernije historiografije Francuske koja je postupno, počevši od 1920-ih godina krenula promicati standarde koji nadilaze čistu političku historiju, događajnicu i historiju kroz diplomatske odnose i s većim interesom oslikavaju ekonomske i socijalne strukture. Iako je ovim djelom naša historiografija obogaćena bogato opremljenim reizdanjem možemo se tako samo nadati i suvremenijem djelu koje bi, svojim karakterom

6 Borislav Grgin, *Rumunjske zemlje u srednjem i ranom novom vijeku* (Zagreb: FF Press, 2006.), 15.

možda manje sveobuhvatno, sasvim sigurno nadogradilo historiju
Pierra Renouvina.

— Filip Šimetin Šegvić [povijest]

Egidio Ivetic,
Drago Rokсандić (ur.),
*TOLERANCE AND
INTOLERANCE
ON THE TRIPLEX
CONFINIUM:
APPROACHING THE
„OTHER“ ON THE
BORDERLANDS,
EASTERN ADRIATIC
AND BEYOND
1500-1800,*

Universita degli studi di Padova, Padova
2007., 361 str.

Pro Tempore

Pro Tempore

ČASOPIS STUDENATA POVIJESTI BROJ 8/9, 2010.-2011.

Pro Tempore

Časopis studenata povijesti
godina VII, broj 8-9, 2010-2011.

Glavni i odgovorni urednik
Filip Šimetin Šegvić

Počasni urednik
André Burguière

Uredništvo
Tomislav Brandolica, Marko Lovrić,
Andreja Piršić, Filip Šimetin Šegvić,
Nikolina Šimetin Šegvić, Stefan
Treskanica

Urednici pripravnici
Marta Fiolić, Kristina Frančina, Sanda
Vučićić

Redakcija
Tomislav Brandolica, Marta Fiolić,
Kristina Frančina, Marko Lovrić,
Andreja Piršić, Nikolina Šimetin Šegvić,
Filip Šimetin Šegvić, Stefan Treskanica,
Sanda Vučićić

Tajnica uredništva
Martina Borovčak

Recenzenti
dr. sc. Damir Agičić
dr. sc. Ivo Banac
dr. sc. Zrinka Blažević
dr. sc. Ivan Botica
Miodrag Gladović, d.i.e.
dr. sc. Borislav Grgin
dr. sc. Mirjana Gross
dr. sc. Željko Holjevac
dr. sc. Nenad Ivić
Branimir Janković, prof.
dr. sc. Bruna Kuntić-Makvić
mr. sc. Hrvoje Klasić
dr. sc. Isao Koshimura
dr. sc. Mirjana Matijević Sokol
dr. sc. Hrvoje Petrić
dr. sc. Radivoj Radić
Danijel Rafaelić, prof.
dr. sc. Drago Roksandić
dr. sc. Relja Seferović
dr. sc. Boris Senker
Marina Šegvić, prof.
dr. sc. Božena Vranješ-Šoljan

Lektura i korektura
Marta Fiolić
Ana Jambrišak
Vedrana Janković
Nikolina Kos
Marko Pojatina
Tihomir Varjačić
Tajana Vlasiavljević

Dizajn i priprema za tisak
Tomislav Vlanić
Lada Vlanić

Prijevodni s engleskog jezika
Tomislav Brandolica
Jelena Krilanović
Tina Kužić, prof.
Marko Lovrić
Marija Marčetić
Judita Mustapić
Andrea Pečnik
Marko Pojatina
Prijevodi s njemačkog jezika
Sara Katanec
Mirela Landsman Vinković
Azra Plićanić Mesić, prof.
Filip Šimetin Šegvić
Prijevodi s francuskog jezika
Marta Fiolić
Tea Šimičić
Marina Šegvić, prof.
Mihaela Vekarić
Prijevodi sa slovenskog i srpskog jezika
Krešimir Matešić
Prijevodi s talijanskog jezika
Marina Šegvić, prof.

Izdavač
Klub studenata povijesti - ISHA
Zagreb

Tisak
ZT ZAGRAF

Naklada
Tiskano u 300 primjeraka

ISSN: 1334-8302

Tvrđnje i mišljenja u objavljenim
radovima izražavaju isključivo stavove
autora i ne predstavljaju nužno stavove
i mišljenja uredništva i izdavača.

Izdavanje ovog časopisa financijski su
omogućili:
Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta
Sveučilišta u Zagrebu,
DTM GRUPA d.o.o.,
NARCOR d.o.o.,
TRANSPORTI KRAJAN d.o.o.,
HEMA d.o.o.,
KEMOKOP d.o.o.,
EUROGRAF d.o.o.,
Privatne donacije: S. S., M. F., prof.
dr. Drago Roksandić, Marko Lovrić,
Filip Šimetin Šegvić, Nikolina Šimetin
Šegvić, Tomislav Brandolica.

Redakcija časopisa Pro tempore svim
se donatorima iskreno zahvaljuje na
financijskoj podršci!
Redakcija se također posebno
zahvaljuje gospodinu Zlatku Ožboltu,
dia na trudu i pomoći. Zahvaljujući
njemu, put do izdavanja ovog broja
bio je mnogo lakši. Gospodinu Zoranu
Ivankoviću isto tako dugujemo veliku
zahvalu što nam je izašao u susret
prilikom tiskanja časopisa.

Časopis se ne naplaćuje.

Adresa uredništva:
Klub studenata povijesti - ISHA
Zagreb
(za: Redakcija Pro tempore),
Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu,
Ivana Lučića 3, 10000 Zagreb

E-mail:
pt.redakcija@gmail.com
phillip.simetinsegvic@gmail.com